

Településeink könyvtári ellátása. A tanácsi közművelődési könyvtárak és könyvkölcsönzők statisztikai adatai 1969.

Összeáll. Urbán László. Bp. Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, 1970. 25 p.

A kulturális élet vizsgálatának általánosságban fontos területe a könyvtárstatisztika; különösen jelentősek azonban a tömegkultúra olyan fontos terjesztőinek szám- szerű eredményei, amilyenek a közművelődési könyvtárak. Ezért a könyvtáros - és ve- le együtt mindenki, aki számára nem közömbös kulturforradalmunk előrehaladása - iz- galommal veszi kezébe a "Településeink könyvtári ellátása, 1969" című, Urbán László által összeállított kiadványt.

A kiadvány - 1968-ra vonatkozó elődjének folytatásaképpen - közli az ország tanácsi közművelődési könyvtárainak legfőbb eredményeit, mindenekelőtt országos összesítés- ben. Eszerint 5371 könyvtár, ill. szolgáltatási hely összesen 16,8 millió kötetnyi állománnyal 1,58 millió beiratkozott olvasónak 43,19 millió kötet könyvet kölcsön- zött 1970-ben Magyarországon; e hatalmas tevékenységet 1761 főfoglalkozású, továb- bá 1090 (egészre átszámított) részfoglalkozású könyvtáros végezte (a társadalmi munkában könyvtári tevékenységet folytatók adatai nem szerepelnek). Az év folyamán 36,7 millió Ft értékben 1,49 millió kötetet szerzeményeztek. A lakosság 15,5 %-a beiratkozott olvasója tanácsi közművelődési könyvtárainknak; egy-egy olvasó átlago- san 27 kötetet használt az év folyamán. Az ország egy lakosára 1,6 kötet, egy be- iratkozott olvasóra pedig 10,6 kötet jut a könyvtári állományból.

Mindezek - és a többi tényleges és viszonzyszámok - rendkívül érdekesek, jellemzők közművelődési könyvtáraink jelenlegi helyzetére, amennyiben általános képet nyujta- nak a legfőbb eredményekről. A kiadvány - nagyság szerinti csoportosításban - egyen- ként közli városaink, községeink és egyéb településeink könyvtári adatait. 312 ma- gyarországi település - Budapesttől az 5000 lakosu Veresegyházig - szerepel benne egy-egy adatsorral, az 5000 lakos alatti települések pedig nagyságcsoportonként, összesítésben, kevesebb adattal.

A kiadvány tehát jól összehasonlítható számokkal és mutatószámokkal szolgál egyes városaink, községeink könyvtári helyzetének egybevetéséhez. Érdekes és kétségtele- nül hasznos lehetőséget kínál az egyes települések könyvtárainak, kulturmun- kásainak és - nyilván ez is célja volt - könyvtárakat fenntartó tanácsi funkcioná- riusainak a hasonló adottságu, méretű települések könyvtári eredményeinek összeha- sonlításához, s ezzel az esetleges helyi hiányosságok kiküszöböléséhez (könyvtáro- sok száma, szerzeményezési keret, állomány, forgalom, olvasólétszám stb.). A jelen- tős munkával kidolgozott mutatószámok ezt különösen elősegíthetik.

E mindenképpen hasznos és eredményes statisztikai összeállítást, úgy gondoljuk, ki lehetne egészíteni úgy, hogy jelenlegi keretei között is szélesebb területen válják hasznossá. Így mindenekelőtt olyan adatok közlése volna előnyös, amelyek a települé- sek feletti tanácsok (járások, megyék) területének összeredményeit nyujtják. Ez egy- ben az ország egyes vidékeinek könyvtári fejlődési sajátosságait is tisztázná. Ha- sonlóképpen hasznosnak találnánk, ha lehetőség nyílna a települések nagyság szerin- ti csoportjait összegező adatsorok közlésére. Ez átfogóbb elvi következtetésekhez is anyagot nyujthatna, míg a községenkénti adatok tengerében sokkal nehezebb a jel- lemző adatokat, mutatószámokat meglegelni. Vegyük példának az - egyébként eléggé is- mert - összefüggést a települések nagysága és az olvasók főbb csoportjainak aránya között, amely egyes községekben indokoltta teheti az olvasópropaganda módosítását:

Településnagyság:	14 éven aluli olvasók az összes olvasó %-ában
Budapest	28,0
Városok (100 ezer lakos felett)	30,4
" (50-60 ezer lakos)	33,0
" (20 ezer lakos)	37,8
Községek (10 ezer lakos)	42,6 stb.

Ugy véljük, hogy - különösen gépi összesítés esetén - megérné a többletmunkát a statisztika használhatóságának megnövekedése.

Ugyancsak hasznos lenne, ha - akár csak a legfőbb adatsoroknál - visszatekintő adatokat is kaphatnánk a jövőben.

Még egyszer szeretném kiemelni a statisztikai kiadványnak jelen formájában is rendkívül érdekes és hasznos voltát. A jól áttekinthető táblázatok, a jól szövegezett magyar és idegen nyelvű táblafejek minden érdeklődő számára megkönnyítik az adatok alkalmazását.

TOLNAI György

hírek x külföldi hírek x külföldi hírek x külföldi hírek

A NEMZETKÖZI KÖNYVÉVRE (1972) megkezdődtek az előkészületek. 1970. március elején az IFLA hívta össze több nemzetközi szervezet képviselőit az előzetes irányelvek kidolgozására, ennek a munkacsoportnak a beszámolóját pedig március végén az Unesco által rendezett konzultáción tárgyalták meg. A konzultáció ajánlásai az Unesco közgyűlése elé kerülnek. (IFLA News, 32. sz.)

A DÁTUMOK JELZÉSÉRE az alábbi formát fogadta el ajánlásképpen a Z39 szabványbizottság SC/9 albizottságának genfi ülése 1969 végén: elől áll az évszám, utána a hónap és a nap (2-2 számjeggyel kifejezve), egymástól kötőjellel elválasztva. 1970. március 1-ét eszerint 1970-03-01 formában kell írni. (Library Journal, 1970. 5. sz.)

A NEMKIVÁNTOS KIFEJEZÉSEKRŐL adott ki jegyzéket az Unesco, amelyek sérthetik a fejlődő országok népeit, illetve hozzájárulhatnak a faji felsőbbrendűség érzésének fennmaradásához a többi népben. Ilyenek például: törzs, faj, bennszülött, vadember, civilizálatlan, elmara-dott, fejletlen (ország), szinesbőrű. A kiadvány címe: Final report of a Unesco meeting of experts on educational methods designed to combat racial prejudice, ED/MD/4. (Library Journal, 1970. 5. sz.)

EGYETEMI KÖNYVTÁRAK tervezéséhez a Methodisches Zentrum für Wissenschaftliche Bibliotheken kidolgozta az alapvető irányszámokat. Eszerint az állomány felső határa 1,5 millió kötet az egyetemi és 0,5 millió a főiskolai könyvtárakban; szabadpolcra a tízévi átlagos gyarapodás 80 %-a kerül; egy könyvtárosra (a vezetőket és a technikai személyzetet nem számítva) 10 m² alapterület jut. Az olvasóhelyek számát elsősorban a hallgatók száma alapján kell meghatározni (a beiratkozott hallgatók 3-20 %-ában), de egyéb tényezőket is figyelembe kell venni, pl. hogy van-e más nagykönyvtár a városban. (Mitteilungen aus dem wissenschaftlichen Bibliothekswesen der DDR, 1970. 2. sz.)

A HALLGATÓK FIZIKAI MUNKÁJUKKAL - favágással, rakodással, kocsimosással, háztartási munkával - is hozzájárultak annak a háromnapos kampánynak a sikeréhez, amellyel a harrisonburgi (USA) Eastern Mennonite College 1,4 millió dolláros könyvtárépítési programjának megindításához szükséges 105 000 dollárt előteremtették. Kölcsönöket is vettek fel erre a célra. Természetesen az oktatók is kivették részüket az anyagi erőfeszítésekből, s jelentős összeget hozott a gyűjtött műtárgyak értékesítése is, külön árverésen. (Library Journal, 1970. 5. sz.)